

EERIK LAGERSPETZ

ITSEMÄÄRÄÄMINEN JA VALTA

Kirjoituksia poliittisesta filosofiasta

Gaudeamus

Opettajani Juhani Pietarisen (1938–2018) muistolle

Copyright © 2024 Eerik Lagerspetz & Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kansi: Jussi Jääskeläinen

KL 11, 30 • UDK 1, 3

ISBN 978-952-345-257-2

Painopaikka: Tallinna Raamatutrukikoja OÜ, Tallinna 2024

SISÄLLYS

1. Johdanto. Poliitikka ja filosofia	9
--	---

OSA I: OIKEUDET JA VALTA

2. Vapaus	21
2.1 Vapauden kaksi käsitettä	21
2.2 Hobbesin negatiivinen vapauskäsitteys	25
2.3 Benthamin negatiivinen vapaus	26
2.4 Tasavaltalainen vapauskäsitteys	31
2.5 Vapaus rationaalisen moraalilain noudattamisena	35
2.6 Vapaus tasavertaisena osallistumisena	37
2.7 Vapaus yksilön mahdollisuutena toteuttaa kykyjään	42
2.8 Vapaus mahdollisuutena toimia	43
2.9 Liberalistinen vapauskäsitteys	44
2.10 Negatiivisen vapauden käyttökelpoisuus ja rajat	46
2.11 Vapauden väistämätön yhteisöllisyys	50
Liite lukuun 2: Seitsemän vapauskäsitteksen vertailu	52
3. Oikeudet	54
3.1 Oikeuden käsite	55
3.2 Oikeuksien erityisasema	58
3.3 Tahtoteoriat ja oikeuksien konfliktit	63
3.4 Intressiteoriat ja oikeuksien konfliktit	65
3.5 Oikeuskonfliktien ratkaisumallit	69
3.6 Onko oikeuksien konflikteihin yksi oikea ratkaisu?	71
3.7 Oikeuksien rajat	74
4. Valta ja itsemäärääminen	76
4.1 Itsemääräämisen käsite	77
4.2 Ihanteena itsemäärääminen	81
4.3 Vallan käsite	90
4.4 Valta ja kausaalisuus	91
4.5 Vallan lajit	93
4.6 Itsemäärääminen ja pakottaminen	96

4.7	Auktoriteetti vallan muotona	105
4.8	Ideologinen valta ja manipulaatio.	108
4.9	Valta ja vapaat subjektit	114
4.10	Vallan ongelma	121
5.	Poliittinen velvoite	122
5.1	Auktoriteetti, velvoite ja itsemäärääminen.	123
5.2	Filosofinen anarkismi	125
5.3	Suostumus	129
5.4	Hiljainen suostumus	131
5.5	Reiluuden periaate	137
5.6	Kiitollisuudenvelka	142
5.7	Hypoteettinen sopimus	144
5.8	Yleinen etu	146
5.9	Yhteisöt.	149
5.10	Kansalaistottelemattomuus ja poliittinen velvoite.	157
5.11	Laki ja demokratia	161
	Liite lukuun 5: Poliittinen velvoite ja vangin ongelma.	163

OSA II: TALOUS

6.	Hyvinvointi	169
6.1	Utilitarismi, hyvinvoinnin filosofia?	170
6.2	Hyvinvointiteorioita	174
6.3	Kokemusteoriat.	176
6.4	Preferenssiteoriat	177
6.5	Idealisoitujen halujen teorit	180
6.6	Objektivistiset hyvinvointiteoriat	182
6.7	Autonomia ja hyvinvointi.	186
6.8	Hyvinvointiteorioiden merkitys.	190
7.	Omaisuus	192
7.1	Mitä tarkoitetaan omaisuudella?	193
7.2	John Locke ja omaisuuden työteoria	195
7.3	Maan ja luonnonvarojen ongelma	200
7.4	Oikeus työn tuotteisiin	203
7.5	Yksityisomaisuus ja vapaus	206
7.6	Omistus ja itsensä toteuttaminen	210
7.7	Omaisouden filosofia ja nykyaika.	212

8. Markkinat ja vapaus	214
8.1 Karl Marx ja vapaus	214
8.2 Vieraantuminen	219
8.3 Markkinat ja informaatio	221
8.4 Marxin ja Hayekin vertailua	224
8.5 Marx ja Hayek tänään	228

OSA III: DEMOKRATIA

9. Demokratian oikeuttaminen	233
9.1 Demokratia ja yhteinen hyvä	236
9.2 Tiedollinen argumentti demokratian puolesta	243
9.3 Demokratia hyvinvoinnin maksimointina	248
9.4 Menetelmällinen oikeudenmukaisuus	251
9.5 Demokraattisten menettelyjen ongelmia	263
9.6 Kollektiivinen harkinta	269
9.7 Itsemäärääminen ja demokratian perustelut	276
10. Edustusperiaate	278
10.1 Edustuksellisuuden puolesta	280
10.2 Esityslista suorassa demokratiassa	286
10.3 Osallistumisen ongelma massademokratiassa	294
10.4 Osallistuva demokratia	299
10.5 Suora demokratia edustuksen täydentäjänä?	306
11. Vaikutusperiaate	307
11.1 Vaikutusperiaate ja muut päätösperiaatteet	308
11.2 Vaikutusperiaatteen sisältö	311
11.3 Keitä päätökset koskevat?	312
11.4 Ovatko oikeudet samat kaikille?	317
11.5 Vaikutusperiaatteen rajat	319
11.6 Oikeus tulla kuulluksi	321
12. Poikkeustila ja kriisihallinto	324
12.1 Kriisihallinto ja Euroopan demokratian kohtalonvuodet	325
12.2 Diktatuurin käsitteestä	328
12.3 Tasavaltalainen diktatuuri	331
12.4 Toimeenpanovallan erivapaus	334
12.5 Perustuslaki ja laillisuusongelma	337
12.6 Poikkeustila lakien ulkopuolella: Carl Schmitt ja Thomas Hobbes. .	340
12.7 Perustuslaillinen monismi: Benjamin Constant	342
12.8 Perustuslaillinen dualismi, kaikesta huolimatta	346

13. Demokratia ja tulevaisuus	348
13.1 Ajallisen etäisyyden merkityksestä	349
13.2 Perusteita nykyhetken suosimisen puolesta.....	352
13.3 Nykyhetki ja valtio	357
13.4 Nykyisin elävien aristokratia	361
13.5 Perustuslaki ja tulevaisuus	366
13.6 Luonnon kunnioittaminen ihmisarvon ehtona?.....	370
14. Lopuksi. Poliitikka epätäydellisten ihmisten maailmassa	372
Viitteet	377
Kirjallisuus	405
Kiitokset ja julkaisuhistoria	428
Kirjoittaja	431